

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Rvperti Ab-||batis Tvitiensis, Svmmi Disertissi=||miq[ue]
Theologi, sacris du[n]taxat literis omnia probantis, in XII.
prophetas mino-||res, Commentariorum Libri XXXII**

Rupert <von Deutz>

[Köln], M. D. XXVII.

VD16 B 3835

Rvperti Abbatis Tvitiensis In Malachiam Prophetam Commentariorvm Liber
Vnicvs.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71859](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71859)

PROLOGVS IN MALACHIAM PROPHE TAM

Alachia ultimū duodecimū prophetarū Hæbrei Esdrā æstimāt sacerdotem, quia omnia quæ in libro illius cōtinent, etiā hic ppheta cōmemorat, & pprea titulū nō habere, quia liber iste p titulo sit. Igitur & Malachias. i. Esdras post Aggæū & Zachariā, qui ppheta uerit sub Dario credēdus ē. Hinc de abiectio ne Iudæorū, et uocatōe gentiū: nō ē (inqt) mihi uoluntas in uobis dicit dñs exer...

Malachiam, Esdras cici

Malach. j.

i. Esdr. 9

Malach. z

Inuocatio.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN MALACHIAM PROPHE TAM COMMENTARIORVM LIBER VNICVS.

Onus uerbi domini super Iſrahel in manu Malachie. Onus, id est, gra uisſima iudicij pōdus iſta ſup ſtitio pollicei, qd uidelicet ſcđm pphetiā hāc inſ felix Iudaicus populus, ſimiliter ut Cain, qui Abel fratrem ſuū occidit, ſeptēpli cireatu obnoxius, ſeptēpliciter puniendus. i. incorrigibilis pmanēdo, intermi nabile irā dei foret ſubiturus. Numero nāq; ſeptenarius, q tam apud eccleſiaſti...

Onus contra Iudæos

Septenarius numerus

Septies obis citur peccatū rebellionis

Peccatū Cain ſeptuplex & irremiſſibile. Gene. 4

IN MALACH. PROP. CAP. I. Fo. CCXXXVII.

mus, & Idumæa & omnis terrenitas cœlesti gratiæ, in qua dilectus est Jacob cõtraria, destrua & destrueda est. Et isti ait dñs, edificabit & ego destrua, & uocabunt termini impietas, & pplus cui iratus est dñs usq; in aternũ. ¶ Vex hæc oia quæ iam diximus spiritualia bona iacob, & generi eius collata, carnalibus iudæis, cõtra quos hæc pphctia textitur, p nihilo sunt, & pccaciter dicunt, in quo dilexistis nos? Nimir, sicut Psalmista loquitur: & in iracundia terræ loquẽtes dolos cogitabãt, irati sunt & irascunt propter terrã quã pdiderũt, & de qua in oēs gentes captiui abducti sunt, nec reputant sibi ob suũ hoc euenisse peccatũ, ut cõfidentes culpã, cum uenia cœlestẽ recipiãt grã, sed in iracundia dicunt. In quo dilexisti nos? Quod est dicere: Falsum ẽ, nõ dilexisti nos. Et dñs deinde loquitur. **L Filius honorat patrẽ, & seruus dominum suum. Si ergo pater ego sum vbi est honor meus, & si dominus ego sum, ubi est timor meus?** ¶ Oportuna planè cõmemoratio cõtra illos qui patri dicẽti dilexisti uos, tanq; procaciter obiecerunt, in quo dilexisti nos? Est ergo sensus: Flagellantẽ patrẽ honorat filius, recipiendo disciplinã eius. Ego flagellauis uos flagellatõẽ, quali pater filios flagellare cõsueuit, quẽadmodũ Sapia dicit: flagellat autẽ oẽm filiũ quẽ recipit. Flagellatio hæc est temporalis qua in hoc seculo flagellamini, à Romanis excidiũ passi, & ubiq; terrarũ captiui. Disciplinã hanc uos obijcitis, nec me honoratis, ut reatũ confiteamini, & pœnitentiã agatis. Ergo filij nõ estis, ergo adulteri & nõ filij estis, quia extra disciplinã estis, animo rebelli, odio crudeli. Item seruus honorat dñm suũ, timendo cõminantem illum, Ergo quoniã non estis filij, quoniam disciplinã abijcitis, id est propter temporalem afflictionem non respicitis, tanq; seruis cõminor uobis pœnam sempiternam, gehennã ignis, nec saltẽ propter hoc timẽtes pœnitẽmini, Ergo nec saltẽ serui estis. Nõ filij, sed adulteri, non serui sed inimici estis. **L Bicit dominus exercituum ad uos o sacerdotes, qui despiciatis nomẽ meum. Et dixistis In quo despicim? nomẽ tuum? Offertis sup altare meum panẽ pollutum.** ¶ Dominus exercituum, cuius nomen sacerdotes iudæorũ hodie despiciunt, unde & dicit, qui despiciatis nomẽ meum, dñs deus est pater omnipotẽs, cuius nomen est ut inuocamus, deus & pater dñi nostri Iesu Christi, illi despiciunt. Procaciter interrogãtib; illis, in quo despeximus nomen tuum? offertis ait, super altare meum panem pollutum. Vere ex quo in festiuitate azymorũ interfecistis Christũ, ex eo ò uos iudæi offertis panem pollutũ. Extunc omnis quem offertis, panis uester pollutus est, omne qd offertis, nõ sacrificiũ, sed sacrilegiũ: omne (inquã) qd offertis, pollutũ & immundũ est. **L Et dicitis in quo polluinus te? In eo qd dicitis: Mensa domini despecta est.** ¶ Quæ est hodie mensa dñi, nisi sacramentũ corporis & sanguinis dñi, sacrificiũ panis & uini? Nimir, talis mensa domini uobis ò iudæi despecta est: quia non sunt ibi carnes taurorum, & sanguis uitulorum & cætera huiusmodi. Propter hoc despecta est uobis illa, quæ ueraciter dicitur & est mensa domini, quia tauri nõ sunt ibi, nõ est hircus, aut uitalus illic, ouis aut columba, siue turtur non sacrificatur ibi. Sed dico, **L Si offeratis cœcum ad immolãdum, nõne malum ẽ? Et si offeratis claudum & languidũ, nõne malum ẽ? Offer illud duci tuo, si placuerit ei, aut si susceperit faciẽ tuã dicit dñs exercituum.** ¶ Sine dubio cœcũ, claudũ, & languidũ ad immolãdũ offerre, si uos interrogem an malũ sit, respondetis, malum est, non solũ, quia ratio præsto est, uerũ etiã quia lex prohibet. Est aut cœcũ, claudũ, & languidũ omne qd brutũ est in cõparatõẽ hominis, qui rationalis est. Quanto magis in cõparatõẽ Christi, qui & homo & deus est, q dei uirtus & dei sapia est: Male ergo dicitis, mensa domini despecta est. Mensam illã despiciẽtes, in qua sacrificiũ corpus & sanguis Christi est. Potius uestrũ sacrificiũ despiciabile ẽ, quia sicut iã dictũ ẽ cœcũ, claudũ & languidũ est. Istud aut sacrificiũ, qd despiciatis in mensa domini, propter extimitatẽ eius, qd uidet panis & uini, & uidet & bene graditur, & sanũ est. Offer (inqt) illud, offer cœcũ, claudũ, & languidũ duci tuo, & experire si placuerit ei, aut si susceperit faciẽ tuã, dicit dominus exercituum. Nimir, nõ placebit, nõ suscipiet illud, imò iniuriã sibi factã reputabit. Quare? Profecto quia cum haberes in promptu, & offerre posses illud quod & uidet, & bene graditur, & sanum est, illud obtulisti quod cœcum, & claudum, quod languidum ẽ. Sic profecto cum in promptu sit, quod possis offerre sacrificium ualens ad remissionem peccatorum, scilicet, Christi corpus & sanguinem uerũ, iniuriã mihi facis offerendo pecus brutũ, dicit dñs exercituum. **L Et nũc deprecamini uultum domini, ut miserat uestri, de**

Ingrati Deo
Iudæi

Psal. 34.

Proter. 3
Hebr. 12.

Iudæi nec filij
nec serui, sed
inimici dei
sunt.

Quõ despiciunt
Iudæi nomẽ
dei

Mensa dñi sacrificium
corporis & sanguinis
Christi.

Leuit. 22

1. Corint. 1.

COMMENTA RVPER ABBA LIB. I.

stri, de manu eni uestra factum ē hoc, si quō suscipiat facies uestras, dicit dominus exercituum. Hoc est, qd & Petrus in Actibus Aplos; dixit eis: Viri Israhelice audite uerba hæc: Iesum Nazarenū uirū approbatū in uobis, & cætera usq; pœnitentiā agite, & saluamini à generatōe ista praua. De manu enī (ingr) uestra factū est hoc, uidelicet qd nō solūm eacū uel claudū aut languidū: uegetiā latronē seditiosum, & homicidā obtulistis, qd Barraban ppter honorē dici festi uitæ donastis: Iesum uero auctorē uitæ interfecistis. Deprecamini uultum dñi, ut misereat uestri. **Quis est in uobis qui claudat ostia & incēdat altare meū gratuito?** Nō est mihi uolūtas in uobis dicit dominus exercituum, & munus nō suscipiā de manu ustra. Ab ortu em solis usq; ad occasum, magnū est nomē meum in gētibus dicit dominus exercituum, & in oī loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda, qz magnum nomē meum in gētibus dicit dominus exercituum, & uos pollulistis illud in eo qd dicitis, mēsa domini cōtaminata ē, & quod supponit contemptibile est cum igni qui illud deuorat, & dixistis: ecce de labore, & exufflastis illud dicit dominus exercituum. Manifestissima de reprobatiōe sacerdotij Iudaici ppheta est, cū exprobratiōe aaritiæ cū dicit. Quis est in uobis q claudat ostia, & incēdat altare meū gratuito: Omnia inquit lucricā facitis, & ne illud qdem qd exiguū est, ut est ostia claudere, ignē altaris incēdere hinc afflare, gratuito facitis, ad mercedē tpālē sem p hiātes uacui à dilectōe dei. Nō ē mihi (ingr) uolūtas in uobis, imō sicut p aliū pphētā dixi: Nunq; quæ sui hæc de manib; uestris. **Holocausta arietū, & adipē pinguiū, & sanguinē uitulorū, & agnorū, & hircorū nolui.** Itē per alium pphētā dixi: **Holocaustomata uestra, addite uictimis uestris, & comedite carnes,** quia non sum locutus cū patribus uestris, & nō præcepi eis in die qua eduxi eos de terra Aegypti, de uerbo holocaustomatū & uictimarū, sed hoc uerbū p̄cepi eis, dicens: **Audite uocem meā, & ambulatē in omī uia quā mādauī uobis.** Quāto magis nūc minus suscipiam de manu uestra, qm manus uestræ plenæ sunt sanguine: Planē nō suscipiā imō auertā oculos meos à uobis. **In censum uestrū abominatio est mihi.** Neomeniā & sabbatū, & festiuitates alias nō ferā, iniqui qui sunt cætus uestri. **Calendas uestras & solēnitates uestras odiuit anima mea.** Facta sunt mihi molestia. **Laboraui sustinēs, subaudiit p annos quadragintaduos.** Vix tādū sustinere potui, & differre qd oportebat fieri. s. ut Romani uenirēt, & tollerēt uim & locū & gētē. **Nō suscipiā munus uestrū:** sed & reiectio mēris ufi nullū ifert noi meo dānū. **Ab ortu em solis usq; ad occasum magnū est nomē meū in gētibus, & in oī loco sacrificat & offert nomini meo oblatio munda.** Nō enim solus Hierosolymis mihi est locus ubi oporteat adorare, sed in omī loco ueri adoratores adorabūt patrē in spū & ueritate. **Et offerūt noi meo oblationē mūdā, oblationē panis panis & uini, sacm̄ corporis & sanguinis redēptoris sui.** Hæc oblatio sic est mūdā, ut exterius nullū habeat cruoris horrore. Et interius siue inuisibilē mūdēt cruentā ois peccati pollutionē. Itaq; in gētibus talē oblationē offerētib; magnū est nomē meū: uos autē quōdam meus p̄p̄us peculiaris pollulistis illud, & cōpleit illud. **Populus quē nō cognouit seruauit mihi, in auditu auris obediuit mihi: Filij alieni mentiti sunt mihi, filij alieni inuenerati sunt, & claudicauerūt à semitis suis.** In eo pollulistis nomē meū, qd cū fit oblatio mūdā, & emūdans oia delicta. **Vos dicitis, mēsa dñi cōtaminata ē, & qd supponit contemptibile ē, cū igni q illud deuorat, uidelicet qd i cōmemorationē fit passiois & mōrtis dñi, quē uos occidistis, cū signaculo crucis, in qua uos illū suspēdistis.** Vñ & ip̄m signaculū exexamini, & torqueritū cōscia crudeli, dicitis in cordibus uestris, cōtaminata ē istā quā dicimus mēsam dñi, & qd supponit contemptibile ē dicitis, nimiq; quia nō carnes eiusmodi, q̄les offerre uos & comedere cōsueuistis, addentes, ut p aliū pphētā dictū est, holocaustomata uestra uictimis uestris. **Similiter cū dicit uobis: ignē huius mēse dñi, ignē eē inuisibilē, ignē spūs sancti, contemptibile hoc ē uobis, quia nō apparet uisibiliter, nec deuorat sacrificiū corporeus ignis.** Et dixistis: **Ecce de labore, Dixistis (ingr) hoc, & dicitis in cordib; uestris, qd totū ministeriū mēse dñi, qd celebrat in gētibus, cū sit (ut iā dictū est) cōmemoratio passiois dñicæ, magnus labor, magnū etiam mētū cōscie uestræ.** Proinde exufflastis, i. blasphemastis illud nequissimo statu magnū inuidiæ, magnæ iracūdiæ. **Nescio quō ex libro Esdræ possit itelligi, qd scdm hāc literā reuelata de Babylone p̄p̄us, minorē putauerit eē cultū religiōis, qd ornatus tēpli deerat, & qd supponebat, idcirco esse pollutū, quoniā altare tantū fortuitis & impolitis lapidibus erat extructū, ab ip̄o tēplo.**

Acto. 2.

Mat. 27

Esai. 7

Hiere. 7.

Esai. 7

Johan. 4
Oblatio mūdā

Psal. 77.

Hiere. 7

In quos hæc
ppheria scrip
ta est

absq; templo, absq; urbis ædificijs, absq; extruptione murorū, & qd̄ ppter paupertatē mūr
 murātes atq; inuiti offerētēs dixerūt. Ecce de labore, Nā ibi taliter scriptū est, qā spēte ob
 tulerūt in domū dñi ad extruendā eā in loco suo, & scdm vires suas dederūt, & qā cōgrega
 tus est populus quasi uir unus, & edificauerūt altare dei I srahel, ut offerēt in eo holocausto
 mata, sicut scriptū est in lege Moyū uiri dei, & qā cōcinnebāt in hymnis & cōfessioē dñi
 quoniā bonus, quoniā in æternū misericōdia eius: omnis quoq; populus uociferabatur clamo
 re magno laudādo dominū. Num ergo illius tēporis Iudæi tali fuerūt digni exprobratiōe?
 Sed uos d̄ Iudæi, uos d̄ sacerdotes, & pōtīfices tēporis pessimi, qbus iuxta prophetā aliam.
 Vt qā separati fuistis in diem malū, & appropinquastis solio iniquitatis, uos (inquā) sermo
 iste pcutit, qā sermo propheticus est, & enūciabat de futuris, dū hęc loqueretur iste angel⁹
 iste nūcius dñi. Proinde audiamus quid adhuc dicat. **Et intulistis de rapinis claudū,**
z languidū z intulistis munus. Nūquid suscipiā illud de manu uestra dicit dñs
 exercitū. **Maledictus dolosus qui habet in grege suo masculū, z uotum faciēs**
immolat debile domino, quia rex magnus ego, dicit dominus exercitū, z nomē
meum terribile in gentibus. Et nunc ad uos mandatum hoc o sacerdotes. **Si no**
lueritis audire, z si nolueritis ponere super cor, ut detis gloriam nomini meo (ait
 dominus exercituum, mirā tu uobis egestatē, z maledicā benedictiōibus uestris
 z maledicā illis quoniā non posuistis super cor. **Ecce ego projiciā uobis brachiū**
secum. Ad uos (inquit) mandatū d̄ sacerdotes qui domū patris, quæ debuit esse domus
 orationis, fecistis speluncam latronū, & inde, id est de latrocinio uestro, de rapinis quas de
 populo rapiebatis, boues, & oues, & columbas & cætera, quæ oblata erant, uendendo his
 qui de longe uenerant & qd̄ offerrent nō habebāt, ad uos (inquā) mandatū hoc. Quia sic fa
 ciēdo profecto intulistis de rapinis claudū & languidū, id est intulistis munus omni cōtēptu
 dignū, nūquid suscipiā illud de manu uestra dicit dñs: **Imō dicam, Maledictus dolosus q ha**
bet in grege suo masculū, & uotū faciēs debile immolat dño. Quis est q habet masculū in
 grege suo, & debile offert, & debile immolat domino, nisi uos d̄ sacerdotes Iudaicæ pfidie
 qui habetis Christū incarnatū iam de genere uestro, et adhuc brutū pecus cōtenditis offer
 re domino? **Maledicti estis d̄ dolosi, qui illū uenisse sciētēs, uos scire dissimulatis, q iā ue**
merit, & non qualēcūq; claudū, aut languidū, nō qualēcūq; debile, qd̄ est omne pecus brutū,
tū, quia nō ualet ad emundationē peccatorū, uerū etiam Barrabā latronē, homicidā sedici
osūp domino obtulistis, dimittendo illum pro honore quasi domini, secundū cōsuetudinē
dici festi, & deinde nūq; masculū illum gregis electi, dominū offerre uolulistis, potius brutū
pecus ingerētēs quasi placeat illi, quasi carnes taurorū manducare & sanguinē hircorū pos
tare uelit. Bene est quod ipse rex magnus dominus exercitū nomen suū terribile faciēs in
 gentibus quoniā nolulistis audire, quoniā nolulistis ponere super cor ueritatē, sed opposuistis
 claritati eius perfidiæ uelamen, & non dedistis nomini eius gloriā & honorē, misit in uobis
 egestatem, mādando nobis suis, ne pluant super uos imbrem, sicut nunc paret, quia neq;
 propheticam neq; quamlibet aliam habetis gratiam cœlestem, & maledixit benedictiōi
 bus uestris, & iterum maledixit illis, id est, iuxta prophetā aliū duplici cōtritione uos cōtrī
 uit, ut nō solū Romani tollerēt uestrū & locū & gentē, uerū etiam maligni spiritus animas
 auferret, iuxta illud Psalmistæ ueriloquiū: Tradētur in manus gladij, partes vulpiū erūt. Be
 ne (inquā) & iustæ maledixit benedictiōibus uestris, qm̄ uos benedictiōibus eius maledi
 cete uolulistis, & maledixistis quantū potuistis. Nā qā spūs sanctus, qui est ipsa benedictiō
 domini, dixerat in Psalmo: **Benedictus qui uenturus est in noīe dñi, uos assumpistis quasi**
patrocinijū legis dicentis, qā maledictus est à deo qui pendet in ligno, & dānatione patibuli
maledictū uolulistis facere illū, q uenerat benedictus in noīe dñi. Bene omnino proiecit uo
 bis brachiū, & dispersū sup vultū uestrū stercus solēnitatū uestrarū, & assumet uos (ait) ster
 cus illud secum. Nam quia brachiū, id est, armū dextrū bruti pecoris, qd̄ ex lege uobis fie
 bat, secundū ceremonias legis solum habere uolulistis, & fortissimū brachiū domini Chris
 tū filiū dei reiecitis & contemptū habuistis. Recte brachiū eiusmōi uobis tāq; canibus pro
 pter ne saltē inuis in Hierosolymis porrigeretur uobis, sed foris picctū uix assequi & rode
 re possitis

1 Efdra. 3.

Amos. 6.

CAP. II.

Maledicti sa
 cerdotes Iud
 æorum.

Hebr. 9.

Psalm. 43

Esa. 5.

Maledictio et
 duplex cōtrī
 tio Iudæorū.
 Hier. 7.
 Psalm. 62.

Psalm. 117
 Deut. 21.

re possitis captiui atq; dispersi, nō solēnitates meas sed uestraz solēnitatū sterco circūferētes, qd & uos ita secū assumpti, ut sitis possessio uel portio stercois, nō habētes portionē in terra solēnitatis dñi. **L** Et scietis, qz nisi ad uos mādātū istud, ut esset pactū meū cum **L**euī dicit dñs exercitūū. **P**actū meū fuit cū eo uite & pacis, & dedi ei timorē, & tūmuit me, & a facie nominis mei pauebat. **L**ex ueritatis fuit in ore eius, & iniquitas nō est inuēta in labijs eius. **I**n pace & in equitate ambulauit meū, & multos auertit ab iniquitate. **L**abia sacerdotis custodiūt scientiā, & legē requirēt ex ore eius, qz angelus dñi exercitūū est. **T**os autē recessistis de uia, & scādalizastis plurimos in lege. **I**rritū fecistis pactū **L**euī, dicit dñs exercitūū. **Q**uorsum ista cōmemoratio **L**euī tā bona? **N**imirū ut sacerdotes q̄s culpa oīno degenerasse demōstret a fide uel iustitia

Nach. 18.

paterna, nec ad p̄ses p̄tinere filioz uituperationē, nec filijs utiq; malis, cōmunē esse patere iustitię laudē. **A**c si dicat: **Q**uoniā ostia mea claudit, & altare meū incēdit, decias a populo suscipiētes, hēreditario iure scdm carnē filij **L**euī, putatis uos mihi esse sicut fuit **L**euī sicut fuerūt **M**oyse & **A**aron & **P**hinees, & ceteri tempoz illorū hoies siue sacerdotes, uestri maiores de tribu **L**euī, q̄si nō aliunde mihi placuerint, nisi ex eo, qd uos tractatis, misterio cruēti sacrificij. **N**ō ita est & scietis & experimēto discetis, qz nisi ad uos mādātū istud ut esset pactū meū cū **L**euī, cuiusmōi pactū? **U**tq; nō pactū ostia claudēti & altare incēdendi, mādādi pecora & mādūcādi carnes, sed pactū uite & pacis, & hoc pactū meū cū eo fuit. **Q**uomō fuit? **D**edi ei timorē & timuit me, a facie nois mei pauebat. **L**ex ueritatis erat in ore eius, & iniq̄tas nō est inuēta in labijs eius. **I**n pace & in eq̄tate ambulauit me cū, & multos auertit ab iniq̄tate. **H**ęc oīa sacerdotalia sunt, q̄ uos nō habetis. **E**rgo sacerdotes nō estis. **L**abia sacerdotis custodiūt scientiā, & legē requirēt ex ore eius, qz angelus dñi exercitūū est. **V**estra autē labia nō custodiūt scientiā, nō est lex in ore uestro, qz annūciare est angelicū officiū implere, imō recessistis de uia, que ē dei scientiā, et scādalizastis plurimos in lege. **E**tem sicut per aliā prophetā dicitur est, laqueus iuuenū oēs uos, **E**rgo sacerdotes nō estis. **I**rritū fecistis pactū **L**euī, irritū (inquā) nō ipsi **L**euī, sed uobismetipsis, ut nihil uobis

Sacerdotali officium

Elai. 42.

Pactū dei cū

(**L**euī.

Exo. 24

prosit esse scdm carnē filios **L**euī. **Q**uā scire debemus q̄ sit factū, qd nūc dicit, pactū meū fuit cū **L**euī, uidelicet, q̄ post egressum de **A**egypto uenientes ad montē **S**inai, ascenderūt **M**oyse & **A**aron, **N**adab & **A**biu, q̄ erāt de tribu **L**euī, & septuaginta de senioribus **I**srahel, & uiderūt deum **I**srahel. **D**ixitq; dñs ad **M**oyse: **A**scende ad me in montē & esto ibi, daboq; tibi tabulas lapideas & legē ac mādāta quę scripsi, ut doceas filios **I**srahel. **H**oc fuit pactū uite & pacis. **Q**uę autē post uituli reatū mandauit, nō p̄tinent ad pactū uite & pacis.

Ezech. 20.

Vnde apud **E**zechielem hęc & alia taliter distinguit. **E**t eci ergo eos de terra **A**egypti & eduxi in desertū, & dedi eis p̄cepta mea, & iudicia mea ostendi eis, quę faciat homo & uiuat in eis. **D**einde subsequitur. **E**t irritauerūt me domus **I**srahel in deserto, scilicet faciendo uitulū & adorando illū. **I**n p̄ceptis meis (inqt) nō ambulauerūt & iudicia mea profecerunt quę faciēs homo uiuet in eis. **E**rgo & ego dedi eis p̄cepta nō bona, & iudicia in quibus nō uiuēt. **D**iligēter animaduertēda sunt hęc, qualia sint p̄cepta quę dedit ante, & qualia quę dedit post reatū uituli, & tūc certius parebit quātū distet illud, unde collaudatur **L**euī ui dicēdo: **P**actū meū fuit cū eo uite & pacis, & illud in quo gloriātes sacerdotes impij, p̄tabāt se apud deum sic esse ut fuit **L**euī. **S**equitur. **P**ropter quod & ego dedi uos contemptibiles & humiles omnibus populis, sicut nō seruastis uias meas & accepistis faciem in lege. **N**ūquid non pater vnus omnium nostrum? **N**unquid non vnus deus creauit nos? **Q**uare ergo vnusquisq; nostrum despicit proximiū suum, uolans pactum patrum nostrorū? **P**ropter quod (inqt) quoniā irritū fecistis pactū **L**euī, & ego dedi uos contēptibiles & humiles omnibus populis, sicut supra testatus sum dicēdo, **E**cce ego projiciā uobis brachiū, & dispergā super uultū uestrū sterco solēnitatū uestraz.

Accipistis faciem in lege.

Iohan. 7.

Et notandū quod inter omnia quę fecerunt, non seruando uias domini, capitalium illud imputat pro magno crimine, & accepistis faciem in lege. **H**anc etem iniustitiā & iniquitatē illorū, ipse dñs omnium pro nobis pauper factus expertus cōtra semetipsum dicebat illis. **E**t in sabbato circūciditis hominē. **S**i circūcisionē accepit homo in sabbato, ut nō soluat leuē **M**oyū, mihi indignamini, quia totum hominē sanū feci in sabbato. **N**olite uo dicare secunda faciē.

IN MALACH. PROP. CAP. I. Fo. CCXXXIX.

dñi facie, sed iustū iudiciū iudicate, uidelicet, ut nō plus authoritatis in minori facto cōceda-
 tis Moſi, propter qđ dux fuit, & iudicē ſup uos illū deus cōſtituit, qđ mihi in maiori facto, p-
 eo qđ ego nō iudico quenqđ, imō dico, qđ me cōſtituit iudicē aut diuiſorē ſup uos. Hoc em̄ eſt
 rat accipere faciē in lege, propter humilitatē faciei eius, facta eius, quāuis p̄clara cōtēnere, et
 alterius facta minora, ſcilicet Moſi, propter claritatē vultus eius, importuna adulationē ma-
 gnificare & dicere. Nos ſcimus qđ Moſi locutus eſt deus, hūc aut nescimus unde ſit. In cō-
 mibus qđqđ rebuſ iniquū eſt faciē accipere. Hinc Jacob⁹ dicit: Si dixeritis diuiti, tu ſede hic
 bene, p̄ operi autē dicatis, tu ſta illic, aut ſede ſub ſcabello pedum meorū, nōne iudicatis apud
 uolm̄ c̄tiploſ, & facti eſtis iudiceſ cogitationū iniquarū? Cōtra hm̄oi iniquitatē recte inue-
 hitur, dicēs: Nunqđ nō pater unuſ oim̄ noſtrū? Nunqđ non deus unuſ creauit noſ? Quare
 deſpicit unuſqđqđ fratrem ſuū, uolāſ p̄ctū patrū noſtroſ, ſubauditur, qđ ex humilitate deo cō-
 placuerūt, qđ nō ex facie, ſed ex fide amici dei facti ſunt, qđ peregrinādo in paupertate ſpūs terrā
 nobis poſſidendā acquiſerūt. Videte qđ ſit incōgruū filioſ humiliū & peregrinoſ ſupbire
 in acceptione p̄ſonarū. Sequitur. ¶ Transgreſſuſ eſt Judas, & abominatio facta eſt in
 Iſrahel & in Ieruſalē, qđ contaminauit Judas ſanctificationē dñi quā dilexit, &
 habuit filiā dei alieni. ¶ Diſperdat dñſ uirū, qui fecerit hec, magiſtrū & diſcipulum
 de tabernaculoſ Jacob, & offerentē in unuſ dño. ¶ Parū eſt ad iſtā declamationē ſolū
 illud reſpicere, qđ reuerſi de Babylone in eo transgreſſi ſunt, qđ quidā ſacerdoteſ & leuitē tu-
 lerūt de filiabuſ Chananeoſ, ceterarūqđ gētū, & de filiſ ſuiſ, & cōmiſcuerūt ſe cū populis
 terrarū. Parū (in qđ) eſt illud ſolū reſpicere, qđ hęc uerba ſunt authoritatis propheticę uerba
 ſunt ſpūs ſcti, ad ſpūalia ſp̄ & cōleſtia tendētis. Itaqđ ſicut decet maietatē loquētis de ſpūali-
 bus, cōceptuſ ſermo totuſ ſpūalibuſ intētūſ ſit. Quō habuit Iudas filiā dei alieni? Quē eſt illa fi-
 lia dei alieni? Profecto lex cērimoniariū ſine lege fidei filia eſt dei alieni. Vbi Iudas legē fidei
 carniſ retinuit, ibi trāſgreſſuſ eſt, & extūc habet filiā dei alieni, ex qđ Chriſtū occidit, qđ quie-
 qđ extūc obſeruare uidēt in cārtemenſiſ eiuſmodi nō eſt religio ueri dei, ſed religio dei alie-
 ni, abominatio & cōtaminatio ſanctificationiſ dñi, quam dilexit puerſa dilectione, ut mallet
 Chriſtū occidere, qđ ſanctificationē loci uel gētū amittere ſecūdū timorē quē ſinxit dicentē:
 Si dimittimus eū ſic, uenient Romani & tollēt noſtrū & locū & gentē. Diſperdat (in qđ) dñſ
 uirū qđ fecerit hoc, & ita factū eſt. Nā diſperſi ſunt, tā magiſter qđ diſcipuluſ, & offerēſ mun⁹
 dñi. itā ſeniorē qđ p̄p̄luſ, tā phariſæuſ qđ pontifex: diſperſi ſunt in quā, tā de terreniſ qđ de cō-
 leſtibuſ tabernaculoſ Jacob. At audiamuſ adhuc incremētū ſcleris, exaggerationē crimi-
 niſ. Ait. L. Et hoc ruruſ feciſtiſ. Operiebatuſ lachrymiſ altare domini ſletu &
 mugitu, ita ut ultra non aſpiciā ad ſacrificiū, nec accipiā placabile quid de manu
 ueſtra, & dieſtiſ: Quā ob cauſam? Quia dominuſ teſtificatuſ eſt inter te & uxorē
 pubertatiſ tuę, quā deſperuſti, & hec particeps tua & uxorē foederiſ tui. O quāta ira,
 quāta zelū dñi iracūdia. Hoc (in qđ) ruruſ feciſtiſ. Auſi fuiſti flere in oculiſ meiſ, auſi fuiſti
 mugire in auribuſ meiſ, auſi fuiſti operire lachrymiſ altare dñi. Quāta eſt hęc ira, clemen-
 tiſſimū dñm diceret hoc feciſtiſ, flendo & mugiedo me ad maiorē iracūdiā cōcitatiſ, & ita
 cōcitatiſ ne ultra aſpiciā ad ſacrificiū, nec accipiā placabile qđ de manu ueſtra? Quantum
 eſt miraculoſ? Qualeſ ſunt lachrymę, qualeſ ſletuſ, qualeſ mugituſ miſeroſ, qđ tā grauiter of-
 fendit miſericordiā dñm: Sed nō miremur. Nā iſtoſ ſletuſ ſcleratuſ & criminuſ eſt, qđ
 uenit de amore p̄ſentis ſeculi, cōtemptū habēſ futuri. Taliſ erat ſletuſ & eiulatuſ Eſau, qđ
 pe qđ diu fleuit & eiulauit, donec p̄ Jacob dixerat illi. In pinguedine terrę & in rore cōeli
 deſuper erit benedictio tua. Hinc eſt ira dei iuſta, cuiuſ iuſtitiaſ cauſam cōtinuo ſubtili-
 inſinuat. Dicētibuſ em̄ quā ob cauſam lachrymiſ noſtriſ offenſuſ nō aſpiciet ad ſacrificiū
 nec accipiet placabile qđ de manu nſa, reſpōdet & dicit: Quia dñſ teſtificatuſ eſt inter te &
 uxorē pubertatiſ tuę quā deſpexiſti, & hęc eſt particeps tua & uxorē foederiſ tui. Et eſt ſen-
 ſuſ. Vxorē pubertatiſ, uxorē quā priuſ nouiſti, tu deſpexiſti, qđ fidē p̄ quā p̄ tuuſ Abrahā
 deo cōplacuit, in qđ deuſ patreſ nſoſ elegit & aſſumpſit, tu reliquiſti. Nōne inter te & hm̄oi
 uxorē tuā deuſ teſtificatuſ eſt? Nō em̄ p̄ legem promiſſio Abrahę & ſemini eiꝯ, ut hæreſ
 eſſet mūdi, ſed p̄ iuſtitiaſ fidei. Siquidē qđ credidit Abrahā deo, & reputatū eſt ei ad iſtitiam
 & ſicut

Lucę. 12

Iohan. 9.
Iaco. 2.

Hebr. 11.

1. Eſdrę. 6. 10.

Filia dei alie-
ni, lex ceri-
montarum ſi-
ne fide.

Iohan. 11.

Ira dei in
Iudęoſ.

Fletuſ Iudęo-
rū ſcleratuſ.
Gene. 27

Vxor puber-
tatiſ, ſides Ab-
brahę.

Rom. 4.
Gene. 15.

COMMENT. RVPER. ABBA. LIB.

& sicut ibidē scriptū est, in die illo pepigit dñs fœdus cū Abrahā, dicēs: Semini tuo dabo terrā hāc, nōdū lex data erat, sed necdū ipse Abrahā circūcisus erat, & proinde recte diximus, fidē fuisse uxore pubertatis tuæ participēq; tuā, & uxore fœderis tui, inter quā & te testificatus est dñs. i. testamētū fecit. Tu autē illā despexisti, & cū p fidē in Abrahā iustificatus sis, tu p legē, cōtēpta fide, iustificari cōtendis, qd est iustitiā tuā uelle statuere, & iustitiā dei nolle subijci. Quō ergo audes operire lachrymis altare dñi, flere in oculis dñi, & mugire in auribus dñi, adulter legis, cōtēptor fidei? **Nōne vnus fecit, & residuū spūs eius?** Et quid vnus querit, nisi semen dei? **Quod est dicere: Nōne vnus idēq; est deus, q & cū illa iā dicta uxore pubertatis tuæ testificatus est, & testamētū fecit, & cuius spūs residuū. i. nō uū testamētū fecit?** Et iste & spūs eius, cū sit deus vnus, qd quærit, nisi semē dei, i. nisi ut creas in filiū dei? Hoc qrit deus p̄, q primū testamētū fecit, hoc qrit spūs sanctus, q residuū, hoc est, q secūdū testamētū fecit, ut credas in filiū dei, sisq; cultor & amator unius in diuinitate trinitatis. **Custodite ergo spūm uestrū, & yxorē adolescentiæ tuę noli spernere.** Cū odio habueris dimitte, dicit dominus deus Israhel. **Operiet autē iniquitas uestimentū eius, dicit dominus exercitū.** Custodite spūm uestrū, & nolite despiciere. **Spiritū uestrū inq; i. fidē patrū uestrorū, q tanto lege carimoniaz siue lra legis, quāto spūs carne melior est, custodite, si uultis uiuere: q uidelicet lra occidit, spūs autē uiuificat.** Et uxore hmoi, uxore adolescentiæ tuæ, q p dilectione operando parit filios uitæ, noli despiciere, Quā tūc despicias, dū iustitiā tuā uoles statuere, iustitiā dei, q est iustitiā fidei, p nihilo ducis, & huic subijci nō uis, cū tñ hęc uxor adolescentiæ tuæ sit, q p hęc adoleuisti placitā in paribus qdringētos & triginta annos ante q fieret lex. Tot em̄ anni fuerūt añ datā legē, à uerbo promissōis qd Abrahæ creditū est. Noli ergo despiciere, sed custodi. i. dilige. **Ceterū, si odio habueris, dimitte. Nā sicut de uxore carnis propter duritiā tuā cōcessum est tibi, ut dimittas eā si odio habueris, ne forte occidas si tenerē cōpellaris, ita & de ista uxore spūs tui dicit tibi, dimitte cū odio habueris, ut si in Christū credere nō uis, saltē credēs nō psequaris. Tolerabilius qq; est in Christū nō credere, q ita fidē eius suscipere, ut seruituti uelis subijcere, eiq; circūcisionē & ceteras legis carimonias supponere, qd secūdū adūs Aploꝝ quidā, quāuis pauci, q crediderāt, nō minima seditiōe facta apls, psecutionē apls conati sunt esse. Et cōcedēdo quidē dixit: Cū odio habueris, dimitte, sed ne ipsa cōcessio uideret odientē excusare, cōuersus ad auditores: Operiet autē (ait) iniquitas uestimētū eius. i. iniquitas odio habentis uxore hmoi, manifesta fiet oibus, & ab omni seculo denotabitur. Mox ad eosdē cōuersus, iculcat & replicat qd dixerat. Custodite (inquit) spūm uestrū, & nolite despiciere. potius despiciate literā occidentē, seqmini autē et custodite spūm uiuificatē. Segur. **Laborare fecistis dñm in sermonibus uestris, & dixistis: In quo em̄ fecimus eū laborare? In eo q dicitis. Omnis qui facit malū, bonus est in conspectu domini, & tales ei placēt. Aut certe ubi est deus iudicij?** Multos fuisse in pplo Iudæorū, etiā ante hęc uultū mā impietate, q Christū occiderūt, et aplos eius psequētes, uerbū eius repulerūt, q dicerent: **Ois q facit malū, bonus in cōspectu dñi, et tales ei placēt, illud in dicat de libro Machabæorū taliter dictū. In diebus illis exierūt ex Israhel filij iniqui, et suaserūt multis, dicētes: Eam et disponamus testamētū cū gentibus q circa nos sunt, qa ex quo recessimus ab eis, inueniunt nos multa mala. Et abierūt ad regē, et dedit illis potestātē, ut facerēt iustitias gētiū. Secūdū illas siue ex psona taliū in. 72. psalmo dī. Quia zelauī sup iniquos, pacē p̄cōꝝ uidēs. Itē. Quō scit deus, et si est sciētia in excelsis? &c. Sic loqui & sic existimare & dicere, ubi est deus iudicij? eorū est q oīno à fide sunt alieni. Nō est (ait) in rebus hūanis prouidētia. Oīa calidē runt incerto, nec dei iudicio gubernant, qn potius mali ei placēt & boni displicēt. Quātum offendāt deū, sermo uel sensus hmoi uehemēter insinuat cū dicit: Laborare fecistis dñm in sermonibus uestris. Cū hęc & his filia deus p̄, deus spūs sanctus diceret p prophetas ad sacerdotes, et carnes eorū immolatitias reprobaret. Iādudū et interea loquebat ad opus salutis nræ p̄parans se filius unigenitus, et dicebat illud in psalmo. Holocaustū et pro p̄cōno potius stulasti, tūc dixi: Ecce uenio. Ad hoc dictū ualde cōgruit hoc responsum p̄ris. **Ecce ego mitto angelum meum, & p̄parabit uiam tuā ante faciē tuā. Hūc angelū esse Iohannem nē testat ipse dñs, dicēs: Quid existis uidere? Prophetā? Etiā dico uobis, et plus q prophetā. Hic est******

Roma. 10.

2. Cor. 3
Galat. 5.

Mat. 19.
Deut. 24

Actu. 15.

Macha. 1.

Psalmo. 39
CAP. III.

Mat. 11.

Hic est enim de quo scriptum est: Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam, qui preparabit viam tuam ante faciem tuam. Itaque reprobato veteri sacerdotio, dum sacerdotium melius introducit, homo genere sacerdos praemittitur preparare viam sacerdotio vero, sacerdoti magno, de quo & protinus dicit: **Et statim veniet ad templum suum dominator, quem vos queritis, et angelus testamenti quem vos vultis.** Et notandum quod dicit statim: Non enim longa mora interstit, sed statim, scilicet mense sexto, id est sexto mense a conceptu Ioannis iste conceptus, sexto mense a natiuitate Ioannis iste natus est. Vterque angelus, quia uterque sacerdos, uterque custodit scientiam, quia angelus domini exercituum est. Vterque (inquam) angelus, sed non pari modo. Ille enim tantum homo sacerdos. Ille autem & dominator & sacerdos, id est dominus & deus, & homo sacerdos. Unde & litera modum utriusque recte discernit, dum de illo dicit hoc tantum. Ecce ego mitto angelum meum, de isto autem, & statim veniet ad templum suum dominator quem vos queritis, & angelus testamenti quem vos vultis. Ad quos autem loquitur dicitur: quem vos queritis, nisi ad ueros filios Leui, quorum dulciter postmodum mentionem facit, ad eos qui expectabant redemptionem, et consolationem Israel, qualis illo tempore Simeon iustus extitit. Quid porro est, ueniet ad templum sanctum suum, nisi ueniet ad sacerdotium suum? Hic enim primogenitus est. Primogenitorum autem erat sacerdotium, & ante Moysen & ante Abrahamam. Unde & Melchisedech, qui sacerdos altissimi extitit, affirmatur, quod ipse fuerit Sem, qui fuit primogenitus Noe. Iuxta hunc morem sacerdos esse debebat Esau, cum esset primogenitus, sed haec primogenita supplauit ei minor frater eius, & uestes illarum de quibus scriptum est: Et uestibus Esau ualde bonis, quas apud se habebat domini Rebecca, induit eum, uestes sacerdotales fuisse creditur. At ubi lex uenit, primogenitum ad sacerdotium uacare sunt iusti, & pro redemptione, quia sacerdotum functione nihil poterat mundo contulerat, quia uerz Moses & Aaron de tribu Leui existentes, populum ab Aegyptiaca seruitute solutum eduxerunt ad immolandum domino, quod & per eorum constitutionem facere ceperunt in deserto. Parum quidem contulerat populum illum educendo, & parum conferebant, carnes aut sanguinem hircorum animalium sacrificando, sed non illo tempore sacrificium aliud fuerat quod sufficere posset pro peccato. Vbi uenit sacrificium ualens, rursus remoueri debuit sacrificium carnis et sanguinis, cum sacerdotibus non querentibus sacrificium fidei, & primogenitus unus honorem primogeniti, scilicet sacerdotium suscipere debuit, unus idemque & primogenitus omnium, & sacerdos & sacrificium. Quod sciens diuinus Euangelista cum dixisset de illa, quam uirginem concepisse narrauerat. Factum est autem, cum esset semihis, impleti sunt dies ut pareret, statim subiunxit. Et peperit filium suum primogenitum. Igitur primogenitum ante omnem creaturam primogenitum in multis fratribus, & ideo sacerdotem dignum uenientem ad templum suum, ad sacerdotium suum. **Ecce uenit dicit dominus exercituum, et quis poterit cogitare diem aduentus eius.** Vere nullus, nisi cui uel per angelum, uel per semetipsum reuelauerit spiritus sanctus, sicut per angelum Ioseph filio Dauid, sicut per semetipsum iusto Simeoni reuelauit. Veniet enim occultus, ueniet sicut mitis & humilis corde. Nulla scilicet pompa prece deate uel subsequente, nulla clamoris uel contentiois tuba personante. **Et quis stabit ad uidentem eum? Ipse enim quasi ignis consumens, aut quasi herba fullonum. Et sedebit conflans et emundans argentum, et purgabit filios Leui. Et colabit eos quasi aurum, et quasi argenti, et erunt domino offerentes sacrificia in iustitia. Et placebit domino sacrificium Iuda et Hierusalem, sicut dies seculi, et sicut anni antiqui.** Quis (inquit) stabit ad uidentem eum. Venientem non sacerdotium, non ciuitas, non templum eorum, quod oculos non habebunt ad uidentem eum, quod nequam habebunt oculum, & totum corpus tenebrosum: Ipse enim quasi ignis consumens, & quasi herba fullonum, ignem mittens in terram, scilicet spiritum sanctum quod consumet incredulos, uelut ignis confatorium, crescit deus aut uelut herba fullonum emundabit gratia remissionis peccatorum, & uelut ignis consumens zelo bono, feruens amore celestium bonorum faciet ardentes, ut deinde dicit, et sedebit conflans et emundans argentum. Hoc repetit dicens, & purgabit filios Leui. Sicut enim argentum in manu artificis uel argentarii, sic filii Leui, id est omnes ministri domini in manu huius dominatoris domini. Quomodo uel in quo purgabit eos, colabit eos (inquit) quasi aurum et quasi argentum. Quod colat, nimirum iccirco colabitur a bono liquore omnis feculentia separet. Et quod erat sacerdotium prius nisi liquor feculentus. De optimis sacerdotibus loquitur. Optimi sacerdotes Aaron & Phinees, & multi alij, non

Supra. 7.
Chrs dnator

Luc. 2.
Veniet ad templum, id est, ad sacerdotium primogenitorum.

Gene. 27
Exod. 13

Luc. 2

Roma. 2
Coloss. 1

Matth. 1
Luc. 2

Matth. 6

Luc. 12

Sacerdotus uetus, liquor feculentus.

COMMENTA RVPER ABBA LIB I

diffimusq; Zacharias pater Ioannis exciterunt, coruq; ministriū sic fuit q̄si aurū, quasi argen-
tū, sed aurū nō defecatur, argētū nō seculētur. Ibi nāq; erat fidei aurū, sciētā uel boni sermo-
nis argentū, sed erāt admixtę feces ceremoniarū carnaliū. Colabit igit aurū, colabit argētū
suū. i. reiectis ceremoniis carnis, & p̄ceptis non bonis, de q̄bus sup̄ius dictū est, in q̄bus uita
nō fuit, referuabit sacerdotio suo solūmō fidei aurū, & p̄ceptoꝝ bonoꝝ argentū. Nō solū
autē eiusmōi ceremoniarū, sed et oim peccatoꝝ feces excolabit de cordibus sacerdotū suoꝝ
rū, & offerētes erunt dño sacrificia in iustitia, nō in sua sed in dei iustitia, in corpe & sanguie
Iesu Ch̄si, q̄ est ipsoꝝ iustitia. Et placebit dño sacrificiū Iuda & Hierl̄m, sicut dies seculi, &
sicut anni antiq̄. i. nō p̄ legē factoz, sed p̄ legē fidei iustificabūt & glorificabunt sacerdotes
noui testamenti, q̄ Iuda & Hierl̄m merebunt uocari. Per quā uēz legē fidei, priusq; subin-
traret carnaliū ceremoniarū lex, placuerūt dies seculi, & anni antiq̄. i. hoies sancti & luci
di p̄res & patriarchę splēdidi, nō solū à Moysē usq; ad Abrahā, sed ab Abraham usq; ad
Noē, usq; ad Abel, quoꝝ uēz dierū siue annorū. i. sanctorū siue sanctissimorū nūerus quā-
tus sit uel fuerit, deus scit. Hoc autē scire debemus, q̄a sicut illi placuerunt, ita & nos placere
debemus p̄ legē fidei. Ecōtra quid uobis erit d̄ sacerdotes carnis, hostes sp̄s, inimici fidei
Nimirū id qd̄ sequitur. **L** Et accedā ad uos in iudicio, & ero testis, uelox maleficis &
adulteris & piuris & qui calumniatur mercedē mercenarij, uiduas & pupillos op-
primunt, nec timuerūt me dicit dñs. **I** O q̄ dure sonat, accedam ad uos in iudicio. Non
intres in iudiciū cū seruo tuo dñe, ait ille q̄ orat in spū et ueritate. Alius quoq; laudē ex deo
& testimoniū habēs iustitię, sed beatus Iob, etiā si habuero (ingr) quippiā iustū, nō respon-
debo, sed meū iudicē deprecabor. Item, Si uoluerit homo cōtere cū eo, nō poterit ei res-
pondere unū pro mille. Si hoc dicūt & ueraciter dicūt hoies sancti, dies seculi, & annantiū
qui, qd̄ faciēt malefici, & adulteri, & periuri, & qui calūniatur mercedē mercenarij, uiduas
& pupillos opprimūt, nec timuerūt me dicit dñs, q̄bus uel cōtra quos talitū criminū nō so-
lū iudex, uerū etiā testis ero uelox. Et uere testis q̄a uidi & audiui, q̄a sicut quōdā dixit. Des-
cendā & uidebo, utrū clamorē Sodomoz & Gomorrhę, q̄ uent ad me, ope cōpleuerim,
aut nō est ita, ut scia: ita & nunc, imō & magis nunc descēdi, butyrū & mel comedi, ut scir
rem cōprobare malū & eligere bonū, & talia comedēdo. i. cū hoibus cōuersando, iam didi-
ci, iam in me metipso expertus sum, uerū etiā esse clamorē quē audiui, de sanguine iustorū
& prophetarū, q̄s occidistis, & hinc ero testis uelox, q̄a uidi & audiui, q̄a portionē meā ego
quoq; de manibus uestris accepi. **L** Ego enim dominus & nō mutoz, & uos filij Iacob
nō estis consumpti. **I** Et hoc est uerū & iustū iudiciū, q̄a ego dñs de bono in malū nō
possum mutari, & ecōtra uos de malo in bonū nō estis mutati. Sicut quāro nūc, ita & sem-
per quā sui iustitiā fidei, & ecōtra uos, sicut recessistis nunc, ita et semp̄ spiritui sancto dura
ceruice & incircūcisus auribus resistitis. Inde dico q̄a nō estis cōsumpti, id est, nō estis mutati.
L A diebus enim patrum uestroz, recessistis a legitimis meis, & nō custodistis. **I**
Hoc idem Stephanus prothomartyr manifestius ac pro tpe & re acerbius dicit: **D**ura cer-
uice & incircūcisus cordib⁹ & auribus, uos spiritui sancto resististis, sicut p̄res uestri & uos.
Quē prophetarū nō sunt p̄secuti patres uestri? Et occiderūt eos qui prænūciabāt de aduē-
tū iusti, cuius uos nūc proditores & homicidę fuistis, qui acceperitis legē in dispositionem
angelorū & nō custodistis. **S**egtur. **L** Reuertimini ad me, & reuertar ad uos dicit do-
minus. **I** Quale est hoc dicere iustis, dicere his qui in se confidūt, tanq̄ iusti? Nimirū iniu-
ria uidetur eis qd̄ dicitur, reuertimini, quippe cū propter carnē Abrahę uidentur sibi esse
peculiāres & proprij, suosq; infantulos de carne luxuriosa scaturientes uermiculos ostentā-
tes, ridere sibi & nobis dicere solēt. Isti sunt infantes filij dei. **S**egtur ergo. **I** In quo reuer-
tamur? **I** Subauditur, etenim subaudiri uolūt, nusq; diuertimus, deo proximi sumus. **I** In
Abrahę sumus, unū patrē habemus deum. **Q**uomō uel in quo magis appropinquare deo
possumus? **E**cōtra dñs. **L** Si affiget hō deum, q̄z uos cōfigitis me. **Q**uā ē dicere Iob
Iudaū, nulla unq; gēs p̄ter gētē Iudęā, dñm suū affixit, deū suū ligno suspēdit. **V**os me affix-
istis uos me ligno affixistis. **L** Et dixisti: **I**n quo cōfirum? **I**n decimis & in primiti-
uis, & in penuria uos maledicti estis, & me uos configitis gens tota. **E**t est sensus
Quia uos

Ezech. 20.

Quid & qua-
liter offerunt
sacerdotes
Christi.

Roma. 4.

Psalm. 142.

Iob. 9.

Ibidem.

Testis uelox,
Deus.

Gene. 32.

Esa. 7.

Actu. 7.

Iohann. 2.

IN MALACHI PROPHE. CAP. III. Fo. CCXLI

Quia uos redargui decimantes metam & rutam, & anetum, & ciminu, & relinquentes que
 grauiora sunt legis iudicium & charitatem dei, idcirco uos me deum uestrum confixistis, &
 propter penuriam, quam timulitis uel timere uos simulastis, dicentes: Ne forte ueniant
 Romani & tollant nostrum locum & gentem. Proinde uos maledicti estis, ita ut fere nemo
 sit qui nesciat uos esse Cain, ad quem dictu est: Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de ter
 ra. Nunc igitur maledictus eris super terram, quae aperuit os suu, & suscepit sanguinem fratris
 tui de manu tua. Cum operatus fueris terram, non dabit fructus suos. Vagus & pfugus eris sup
 terra. Mirum quod ita uagi & pfugi sup terram, d maledicti adhuc me cofixistis. gens tota, gens
 quae a diabolo coiurata, & uno blasphemiae spu imbuta. Cum enim contra me que cofixerunt
 patres uestri, uos filij nequa simile & non minus odiu spiratis, & blasphematis ubi audetis, p
 fecero me configitis, nec minus qm patres uestri, q me praesentem & uisibilem cofixerunt, crime ha
 betis d desperati, & praesperatoe insani, ut iam dictus ille Cain q dixit: Maior est iniquitas
 mea, qm ueniam merear. Ego uero contra dico: & ueniam ianuam misericordiae ostium aperio uo
 bis, dicendo: Inferre omnem decimam in horreum, & sit cibus in domo mea, & probate
 me super hoc dicit dominus: Si non aperuero uobis cataractas caeli, & effu
 dero uobis benedictionem usq; ad abundantiam. Et increpabo pro uobis deuo
 rantem & non corrumper fructum terrae, nec erit sterilis uir ea in agro dicit do
 minus exercituum, & beatos uos dicit omnes gentes. Eritis enim uos terra desi
 derabilis dicit dominus exercituum. Dixi hoc & dico: Ne faciatis sicut haecenus feci
 stis, decimando metam & anetum, & ciminu, & relinquendo quae grauiora sunt legis iudiciu,
 misericordiam & fide. Haec oportuit facere, & illa non omittere. Oem igitur decima, oem (inq)
 inferte in horreu, & sit cibus in domo mea non solus cibus corporalis ex rebus corporalibus que
 debent uobis, ues etiam qd melius & qd prius e cibus spualis ex rebus spualibus, quas deo de
 betis iudicio, misericordia, & fide, & ceteris huiusmodi, & tunc probate me super hoc, imo
 & sicut per alium Prophetam dixit: Venite & arguite me dicit dominus, si non aperuero uo
 bis cataractas caeli, si non fecero caetera quae dixi, nisi ueraciter dixerim alibi. Primum quae
 rite regnum dei, & iustitiam eius, & haec omnia adhaerent uobis. Vos autem regnu dei non quaer
 tis, & insuper p temporalibus bonis impie murmuratis. Sequitur. Inualuerunt super me
 uerba uestra dicit dominus, & dixistis: Quid locuti sumus contra te? & dixistis: Cla
 nus est qui seruit deo, & qd emolimentu, quia custodiuimus praeccepta eius, & quia am
 bulauimus tristes coram deo: Ergo nunc beatos dicimus arrogantes, siquidem
 edificati sunt facientes impietatem, & tentauerunt dominu, & salui facti sunt. Notu
 & manifestum est iudaeos salutem gentium semper odisse, & propter salutem gentium pro
 perea nobis, quia poenitentiam nobis deus ad uitam donauit, indignatos esse illos, & nolle
 suscipere gratiam dei. Hoc uel ex illa parabola satis comprobatur cuiusdam hominis haben
 tis duos filios, ex quibus adolescentiorem peregre profectum cum sua portione substantiae
 & reuersum, postquam dissipauit eam uiuendo luxuriose, cum suscepisset pater, & magnum
 pro reuersione eius conuiuui celebraret, indignatus senior frater nolebat introire, rogantiq;
 patri haec respondit, Ecce tot annis seruius tibi, & nunq mandatum tuum praeterui, & nunq
 quam dedisti mihi haec dum, ut cum amicis meis epularer. Sed postq filius tuus hic qui deuo
 rauit substantiam suam cum meretricibus uenit, occidisti illi uitulum saginatum. Nonne uer
 ba haec similia sunt his, uanus est qui seruit deo, & quod emolimentum, quia custodiuimus
 praeccepta eius, & quia ambulauimus tristes coram deo, ergo nunc beatos dicimus arrogan
 tes, siquidem edificati sunt facientes impietatem, & tentauerunt dominu, & salui facti sunt.
 Hoc enim est dicere: Ecce nos filij Abraham, nos unum patrem habetes deum, tot annis ser
 uiuimus deo patri nostro, & nunquam mandatum eius praeteriuimus, & nullum emolimen
 tum inde nobis est: gentes autem quae non seruiuerunt ei, ecce beatae sunt, & cum impietate
 fecerint, ecce edificatae sunt, & quocunq; pergitur, quocunq; nos uertimus, audimus sym
 phoniam & chorum, uidemus celebrari cum illis magnum dei conuiuuium, stolam primam,
 annulum & calciamenta, cuncta sacerdotalia, cuncta regalia populo alieno data sunt.
 Verba haec uestra, uerba inuidiae uestrae inualuerunt (inquit) super me, quae locuti estis
 contra me, & ita inualuerunt super me, ut non possim uobiscum quicquam facere, nisi
 quod

Matth. 23

Iohan. 11

Gene. 4
Iudaei sunt uo
Cain.

Matth. 23

Esaie 1
Matth. 6

Iudaei genti
bus inuidens
salutem.
Luca. 15.

Iohan. 8

Marc. 6 qđ ex uobis paucissimos cōuertī (sicut euangelista Marcus, utiq; diuinitus quodā loco dicitur de me: Et nō poterat ibi uirtutē ullā facere, nisi paucos infirmos impositis manibus curauit, & mirabat ppter incredulitatē illoꝝ. **L. 2** tūc locuti sunt timētes deū unusquisq; cū proximo suo, & attēdit dñs & audiuit, & scriptus ē liber monimēti corā eo timētib; deū, & cogitātibus nomē eius. **¶** Quid locuti sunt timētes deū: Nimirū glorificauerūt deū, di-centes Ergo & gētibus p̄cēnitētiā dedit ad uisā, & laudauerūt clementiā & sniam p̄ris it̄cep-tēnsibile, dicentis: Manducemus & epulemur, quia hic filius meus mortuuserat & reuērit, perierat & inuētus est. Quin etiā te seniorē fratrē pro reuēsiōe & susceptōe iunioris indignā-tem, & murmurantē, & dicentē: Qđ nunq; mandatū meū prateriēs, fortiter cōuincūt huius-cemodi uerbis. Propter qđ inexcusabiles es d̄ ois qui iudicas. In quo em̄ iudicas aliū, teipsum condēnas. Eadē em̄ agis q̄ iudicas. Et hoc certe uerissimū est. Quae etem̄ peccata uel uita de gētibus unq; audita sunt, ut non etiā de Iudaeis siue de p̄p̄o Israhel audita uel nota sint ex sanctāꝝ autoritate scripturāꝝ. Bene ergo & ueraciter locuti sunt timētes deū, unusquisq; cū proximo suo, qđ oēs peccauerūt, & egent gr̄a dei, & quod nō sit deus Iudaeoꝝ, t̄m̄ d̄ gentiū. Et dñs attēdit, & audiuit quō & quid locuti sunt, & scriptus est liber monimēti corā eo timētib; deum & cogitātibus nomē eius, ut uidelicet cūcta in iudicio recitent, & ex uerbis suis iustificent, sicut ecōtra: qui male locuti sunt, ex uerbis suis condēnabunt. **Hinc & illud apud Esaiā: Ego autē opera eorū, & cogitatōes eorū, uenio ut cōgregem cum oibus gen-tibus & linguis. In illo libro monimēti, in illa cōgregatōe cogitationū nequa q̄ deerit illa cō-fessio p̄cēnitētis populi gentilis, quae patris pietatē concussit. Pater peccauit in caelū & corā-te, & iam nō sum dignus uocari filius tuus. **L. Et erūt mibi, ait dñs, in die qua ego facio in peculiū & parcā eis & sicut parcat uir filio suo seruiētī sibi, & cōuertimini, & uide-bitis quid sit inter iustū & impiū, inter seruientē deo, & nō seruientē. **¶** Tunc illi (in q̄) qbus inuidetis, cōtra quos liuore torquemini, quos aspernamini, cōfidentes in uobis im̄p̄is tanq; iusti, erunt m. hi in peculiū in die qua ego facio, idem ut faciā p̄finitū habeo, & par-cam eis, q̄ quis quondā peccatoribus, parcā in quā) eis p̄cēnitentibus & seruientibus mibi ser-uitio piā confessionis, sicut parcat uir filio suo seruienti sibi quibuslibet modis & conuertenti ni & uidebitis illud, quod modo non uidetis, neq; uidere uultis, toti auersi, & dorsum haben-tes contra faciem ueritatis, uidebitis inquam) quid sit inter iustum & impium, inter seruientem deo & nō seruientē, & ita certo scietis experimento, quod non sit uanus qui seruit Deo.****

CAP. III **L. Ecce enim dies ueniet succensa quasi caminus, & erunt omnes superbi, & omnes facientes impietatem stipula, & inflammabit eos dies ueniens dicit dominus, qui non relinquet eis radicem & germen. Et orietur uobis timentibus nomen meum, & saluetis sicut uituli de armento & calcabitis impios, cum fuerit cinis sub planta pedum uestroꝝ, in die qua ego facio dicit dominus exercituum. **¶** Hoc erit inter iustū & impiū, inter seruientē deo, & nō seruientē, qđ est inter stipulā, quā profecto caminus cito cōsumit, & inter homines q̄s fere-nus sol ortu suo laetificauit. Vnus enim idemq; dies dñi, unus idemq; sol iustitiā, cum in iudi-cio cūctis manifestus apparuerit supbis, & oibus faciētibus impietatē, ita erit terribilis, ut nō possint stare ante faciē eius, sicut stare stipula nō pōt in flāma camini ardētis, uel sicut fluit ce-ra à facie ignis, & inflammabit eos in perditionē, sicut inflāmata stipulae non relinquit radicem aut germē, timētib; autē nomen meū sic erit, ut sol in uere, sol non qualiscunq; sed sol ius-titiā, & sanitas in pennis eius. His uerbis gemina timentiu deū felicitas pulchre exprimitur. Nam in eo quod dicit sol iustitiā, iustificationē significat animāꝝ, qua timentes dominū, felices erunt in die illa, atq; dicendo: Et sanitas in pennis eius, immortalitatē atq; incorrupti-bilitatem designat corpōꝝ, qua felices erunt, id est, timentes dominum in eadem & ex eadē die. Item hoc intererit inter iustum & impiū, inter seruientem deo & non seruiente m, quod est inter uitulum & à uinculo solutum, & cinerem quam uitulus calcans dum exilit, suble-uis, dispergit in omnem uentum. Ait enim: Egrediemini, & salietis sicut uituli de armento, & cal-cabitis impios in die qua ego facio dicit dominus deus exercitū. His uerbis pulchre & aeterna significatur iuuentus sanctoꝝ renouanda ex resurrexiōe mortuoꝝ, & uetustas irrecupera-bilis impioꝝ, q̄ propter superbiā omnis peccati, in cōflagrati cinis facti sunt. **¶** Sequitur Memē**

IN MALACHIAM PROP. CAP. III Fo. CCXLII.

Memorato legis Mosi serui mei quā mandauit in Ore ad omnē Iſrahel p̄cepta & iudicia. Quid hoc est dicere in tali negotio, nisi ac si dicat: Dominator iā dicitus & angelus testamēti est, q̄ accuset uos Moses, in quo uos speratis, si em̄ crederetis Mosi, crederetis forsitan & mihi, de me em̄ ille scripsit, si em̄ illius Iſis nō creditis, quō uerbis meis crederetis: Igitur memētote (inquit) legis Mosi serui mei, quā mādaui in Ore ad oēm Iſrahel p̄cepta & iudicia, uidelicet, ubi dicētibz ad Mosen: Loquere tu nobis et audiemus, nō loquat nobis dñs, ne forte moriamur, Prophetā aut̄ suscitabo eis de medio fratrū suoz̄ similem tui, & ponā uerba mea in ore eius, loquetq̄ ad eos oia q̄ p̄cepero illi. Qui autē uerba eius q̄ loquet in noīe meo, audire noluerit, ego ultor existā. Tūc aut̄ dabānt p̄cepta decalogi bona, & iudicia, in q̄bus est uita, q̄ ad carnales nō p̄tinēt cārmonias. Memēto (inquit) q̄ si memineris, inquit, illius legis, t̄p̄is, & loci, memores eritis etiā mei, q̄ tūc & ibi de me ille scripsit. **L. Ego** ce ego mitta uobis Helia prophetā, anteq̄ ueniat dies dñi magnus & horribilis & conuerteret cor patrū ad filios, & cor filioz̄ ad patres illoz̄ ne forte ueniā & percussam terrā anathemate. De aduētū Helia quicq̄ diffinire nō ausim, q̄ uidelicet doctō rā aliq̄, q̄bus oēs ferē cōsentimus, credūt eū ad literā uenturū, & restitūrū oia, ac mortis de bitū p̄solutū, aliq̄ uero nequaq̄, q̄bus uir illustis beatus Hierony. consentire uidet, dicens: Quāq̄ multi sint etiā nostroz̄ q̄ credūt eū ad literā uenturū, & restitūrū oia, ac mortis de bitū p̄solutū. Ceterū dñs interrogatus ab apl̄s de aduētū Helia respōdit, Helias iam uenit & nō cognouerūt eū, sed fecerūt in eū quæcūq̄ uoluerūt, Iohāne in Helia uolēs intel ligi. Vnde subsecutus adiunxit. Si uultis recipere, Iohānes ipse est Helias, q̄ uenturus est. Venuntamē siue ipsam Helia p̄sonā, siue (ut aliq̄ uolūt) prophetiā promitti magis uerū sit in his uerbis: Ecce ego mitto uobis Helia prophetā, illud cōstat, q̄ reliquæ cōuertent ex Iſrahel & dicēte supradicto patre: Epulari aut̄ & gaudere oportebat, q̄ frater tuus mortuus fuerat & reuixit, perierat, & inuētus est, ac quiesceret ei filius senior q̄ nunc indignatus est, & intrare nō uult, atq̄ ita cōuertet cor patrū ad filios, & cor filioz̄ ad patres eoz̄, ut credāt filij hunc Iesum Christū, q̄ sub Pontio Pilato passus est, illū esse quē patres uenturū expectauerūt, anteq̄ ueniat dies dñi magnus, & horribilis dies iudicij, in qua anathemate pcutiet terrā. i. eos, qui faciunt opera terrena, ueniens manifestus, qui quondam uenit occultus.

Iohan. 5.

Exo. 20.
Deut. 12

De aduentū
Helia duplex
opinio.

Mat. 17.

Rom. 11.
Luc. 15.

IMPRESSA SVNT NVNC PRIMVM EX INTE

gro, luculentissima hæc Ruperti Abbatis Tuitiensis, summi Theologi, summiq̄ uiri, in. XII. prophetas minores, Commentaria. Quæ ante annos quadringentos, posteris diligenter reuoluenda consecrauit, Impensis Fran. Byrckman. Anno. M. D. XXVII. Mense Septembri.

Errata aliquot quæ passim legendō reperimus.

Primus numerus designat folium. Secundus, faciem. Tertius, lineam.
Folio. j. Facie. 2. Linea 45. ob hoc. 2. j. 47. tumorē animi. 2. 2. 11. in Behauen. 3. 2. 5. in Aylam & in Abor. 4. j. 36. in Isaac uocabitur. Eod. fol. & fac. 40. fornicari. Eod. fo. fac. 44. Sed quomodo. 7. j. 16. odore salutē. 9. 2. 30. Exacerbauit. 10. 1. 8. Dicunt. Eod. fol. 2. 26. temporalibus bonis. 11. 2. 28. septem spinis. 17. 2. 41. redargui. 27. j. 40. latrunculus. 29. 1. 19. quia nunc. 30. 1. 4. secularē iusticiā. Eod. fol. 1. 47. nullusq̄. Eod. fol. 2. 38. quasi. 33. 2. 29. habitabo. 34. 1. 42. non ex me. Eod. fol. 2. 23. Nam si 37. 2. 43. araneæ. 36. 1. 6. nōn pertimesceret. 37. 2. 14. illius tēporis. 38. 1. 11. conscriptæ sunt. Eod. fol. & fac. 33. auertus. Eod. fol. 2. 19. Aegyptij. 39. 2. 13. prophetis tuis. 40. 1. 38. sic omnes. Eod. fol. 2. 6. in Barraba. 42. 2. 23. generat. 43. 2. 21. prophetatis. 44. 1. 3. munus regi. Eod. fo. fa. 26. munus regi. Eod. fol. 2. 13. Zambri. Eod. fol. fac. 17. Iehu. 45. j. 7. in oēs gentes. 47. 1. 9. terra culta. 48. j. 7. Hieroboal. Eod. foli. faci. 9. Humeri eius. Eod. foli. faci. 17. Sed per. 49. j. 28. & 31. Nutritius. Eod. fol. 2. 4. & 19. nem. Eod. fol. & fac. 22. cōminutus.